

Cuprins

Cuvânt înainte	7
Capitolul 1. Periplus istoric al Partidului Național Liberal	15
1.1. Contextul istoric al creării și evoluției Partidului Național Liberal.....	15
1.2. Președinți ai Partidului Național Liberal – oameni și fapte ...	19
1.3. Baza organizatorică a PNL.....	30
1.4. Guverne liberale.....	33
1.4. Programele Partidului Național Liberal	37
1.5. Liberalismul – reflecții doctrinare.....	40
Capitolul 2. Documente fundamentale ale Partidului Național Liberal	45
2.1. Manifestul-program al Partidului Național Liberal	52
2.2. Programul Partidului Național Liberal – 1892.....	60
2.3. Manifeste programatice ale Partidului Național Liberal (1919)	72
2.4. Programul minimal și maximal al Partidului Național Liberal – 1934	76
2.5. Manifestul-program al Partidului Național Liberal Gheorghe Tătărescu – decembrie 1944	99
2.6. Congresul general al Partidului Național Liberal – (iulie 1945)	113
2.7. Programul Partidului Național Liberal – Gheorghe Tătărescu.....	151

Capitolul 3. Ideologia Partidului Național Liberal – aspecte generale și particulare	155
Capitolul 4. Ion Gheorghe Duca un mare liberal	165
4.1. I.G. Duca – patriot și om politic	169
4.2. Din lucrările lui Ion Gheorghe Duca.....	181
4.3. Doctrina liberală.....	197
4.4. Cuvântări și scrieri ale lui Ion Gheorghe Duca.....	210
4.5. Expozeul domnului I.G. Duca la alegerea sa ca președinte al Partidului Național Liberal	229
4.6. Despre Vintilă Brătianu.....	245
4.7. Misiunea istorică a Generației Actuale	247
4.8. Alte scrieri ale lui Ion Gheorghe Duca.....	254
Capitolul 5. Partidul Național Liberal în vâltoarea istoriei ..	263
5.1. Documente privind asasinarea lui Ion Gheorghe Duca, președintele Consiliului de Miniștri, la 29 decembrie 1933.....	276
5.2. uvântarea lui George Fotino cu prilejul alegerii lui Constantin (Dinu) I.C. Brătianu ca președinte al Partidului Național Liberal, după asasinarea lui Ion Gheorghe Duca.....	278
ANEXE	281
Anexa 1. Componența partidelor liberale între 1876-1940	283
Anexa 2. Lideri ai Partidului Național Liberal	322
Anexa 3. Mișcări disidente liberale	326
Anexa 4. Președinții liberali ai Consiliului de Miniștri	331
Anexa 5. Lideri ai Partidelor liberale disidente	333
Bibliografie generală	343

Cuvânt înainte

Prin noi înșine – o istorie a liberalismului românesc este cartea concepută de trei istorici: **Alexandru Cristian, Eugen Stănescu** și **Julia Stănescu**, toți absolvenți ai Facultății de Istorie București. Au hotărât împreună să aleagă acest subiect al liberalismului românesc și al partidului corespunzător – **Partidul Național Liberal – PNL**, cercetând documentația disponibilă în biblioteci și muzee. Iar motto-ul *Prin noi înșine*, este deviza **PNL**, reprezentând voința dezvoltării României prin propriile ei forțe.

Cronica istoriei partidului și a mișcării liberalismului românesc este un demers memorialistic oportun, când mai mult ca oricând trecutul trebuie cunoscut, deoarece pe zi ce trece memoria fostelor evenimente istorice este mai aproape de a fi dată uitării. Ca atare, meritul alegerii acestui subiectul este cu atât mai important cu cât amintește – după o lungă perioadă de încercare de anihilare – memoria contribuțiilor acestui partid în politica țării.

Pentru a înțelege și a scoate în evidență importanța nașterii liberalismului și al Partidului Liberal trebuie să ne referim la istoria feudal/fanariotă al celor două mici Principate – Valachia și Moldova – cu dificila lor geografie, având frontiere cu două imperii, cel otoman și cel rusesc, ambele cu dorința de a influența sau ocupa aceste teritorii, dar a cărei populație de origine daco-latină, având

alte veleități, explică dorința inițierii mișcărilor de eliberare și emancipare națională.

O primă astfel de mișcare a fost cea din 1821 a lui Tudor Vladimirescu, susținută de boierime, împotriva regimului fanariot impus de Imperiul Otoman. Acesta a marcat momentul când o parte din tineretul român a început să studieze la Paris, aducând în țară influența scrierilor lui Montesquieu, Voltaire și Rousseau, care au stat la baza ideii Unificării Principatelor. A doua, a fost mișcarea revoluționară sau Revoluția din 1848 inițiată de intelectualii și politicienii, între timp educați tot la Paris, care se întorceau în țară cu ideile naționale de dreptate, democrație și, evident, împotriva suzeranității otomane.

În timpul împrejurărilor politice dificile a Principatelor, la București a apărut un tânăr cu idei optimiste, în persoana lui **Ion C. Brătianu**, care vedea o oportunitate în mișcarea revoluționară a anului 1848. Împreună cu **C.A. Rosetti**, au format guvernul revoluționar din 1848, fiind convinși că românii reprezintă, de fapt, nucleul cultural occidental în sud-estul Europei, având mai mult în comun cu Franța și Anglia decât cu influența asiatică a Imperiului Otoman.

Ulterior, cele două Principate, devenite între timp România, au beneficiat de *Tratatul de la Versailles*, când imperiile au dispărut și când popoarele au avut dreptul să dispună de propria soartă, un principiu propus de președintele Woodrow Wilson, când situația geo-politică a țării a devenit una de frontieră europeană între Vest și Est.

Revenind la liberalism, **I.C. Brătianu** împreună cu **C.A. Rosetti** au jucat un rol important în vederea aducerii unui domnitor străin – **Prințul Carol de Hohenzollern** – în vederea instalării Monarhiei Constituționale democratice, Brătianu totodată a participat la Adunarea Constituantă a Constituției din 1866. Deci, ideea liberală a fost adânc implantată în istoria românilor odată cu ascensiunea burgheziei, a intelectualilor profesioniști sau culturali, datorită familiei Brătianu

și ai membrilor PNL, care s-a bucurat de o gândire pozitivă și iubind Țara au reușit imposibilul, contribuind la mari înfăptuiri în favoarea ei. Iar, pentru menținerea ideilor liberale, **I.C. Brătianu** și-a educat copiii la Paris pentru a deveni politicieni desăvârșiți.

Meritul autorilor a fost să găsească și să publice sursele istoriei liberalismului românesc și a activității **PNL**, concentrându-se asupra multor aspecte ca: membrii partidului, organizarea și programele partidului, cele cinci guverne liberale, doctrine ale liberalismului sau anumite disidențe. Cartea include atât publicarea unor serii de documente originale – discursuri, programe, manifeste sau scrisori dintre 1875 și 1892 –, cât și cele ale guvernului și partidului lui **Gh. Tătărescu**, scindat în 1944 de cel original prezidat de **Dinu I.C. Brătianu**.

Mă voi referi pe scurt la cei opt președinți PNL, unii fiind prim-miniștri, cu precădere a Brătienilor și anume:

1) **Ion C. Brătianu**, fondatorul liberalismului, începând cu Revoluția din 1848, el a fost deputat în *Divanul ad hoc* în 1857, a înființat la 24 mai 1875 *Partidul Național Liberal (PNL)* ca partid politic românesc de tip european, în baza Constituției din 1866. În plus, **I.C. Brătianu** cu **PNL** au participat la independența absolută a României din 1877. A fost președintele PNL (1875-1891), prim-ministru de patru ori, iar **PNL** a avut o viață de guvernare puternică și lungă timp de 12 ani (1876-1888).

2) **Dimitrie C. Brătianu** (frate mai mare a lui **I.C.B.**) a participat la Revoluția de la 1848, fiind ales în *Comitetul Revoluționar* și, împreună cu **Ion Ghica** și **Al.G. Golescu**, au contribuit la promovarea învățământului în Principate, el fiind președintele PNL între 1891-1892, prim-ministru câteva luni și primar al Bucureștiului.

3) **Dimitrie A. Sturdza** a fost președintele PNL între 1892-1909, de patru ori prim-ministru – între 1895-1908, iar în timpul său a avut loc Răscoala țaranilor din 1907, președinte al Academiei Române.

4) **Ionel I.C. Brătianu** (primul fiu al lui I.C.B.) a fost personajul cel mai activ, iar după ce România a intrat în război alături de Antantă, la 16 august 1916, a contribuit la reușita *Marii Uniri Naționale*, reprezentând România în 1918 la *Pacea de la Paris*, realizând realipirea Transilvaniei, Bucovinei, Basarabiei și a unei părți din Banat la Țara Românească, totodată agreând adoptarea sistemului votului universal. În 1921, a sprijinit împroprietărirea țăranilor după exproprierea a 7 milioane de ha de la moșieri și adoptarea Constituției din 1923, fiind cea mai democratică din Europa aceluși timp și corespunzătoare noului statut al *României Mari*; a fost președintele *PNL* între 1909-1927, prim-ministru de șapte ori și membru de onoare al Academiei Române.

5) **Vintilă I.C. Brătianu** (al treilea fiu al I.C.B.), descris de **I.G. Duca** ca un om senin, de principii, cu simțul datoriei, de esență superioară, care-l ajuta pe Ionel, fratele mai mare, fiind solitar cu el. Este autorul devizei partidului *Prin noi înșine*, adică dezvoltarea țării în toate domeniile, a fost președintele *PNL* între 1928-1929, prim-ministru un an, de mai multe ori ministru, primar al Bucureștiului, director al BNR.

6) **Ion Gh. Duca** a fost președinte *PNL* între 1930-1933 și prim-ministru în 1933, a scris *Doctrina Liberală*, a scos *Garda de Fier* în afara legii și a fost asasinat de legionari la 29 decembrie 1933, în Gara Sinaia.

7) **Constantin (Dinu) I.C. Brătianu** (al doilea fiu al lui I.C.B.) a fost președintele *PNL* între 1934-1947, a fost contra dictaturii Regelui **Carol al II-lea** și contra lui **Gh. Tătărescu**, sprijinind lovitura de stat de la 23 august 1944 a Regelui Mihai, ceea ce a permis alăturarea țării Puterilor Occidentale, conform tradiției istoriei românești. A fost contra *PNL* înființat de **Tătărescu** în 1944.

8) **Gheorghe Tătărescu**, membru *PNL* din 1931, l-a susținut pe Regele **Carol al II-lea**, a fost contra nazismului, în 1944 a creat noul *PNL*, când s-a produs ruptura cu **Constantin (Dinu) I.C.**

Brătianu, a semnat colaborarea cu comuniștii și a intrat în 1946 în guvernul **Petru Groza**. Fiica sa, **Sanda Tătărescu Negroponte**, a explicat în anii '90 că tatăl ei, **Gh. Tătărescu**, a încercat în 1944 să convingă Partidul Liberal să colaboreze cu guvernul **P. Groza** cu dorința de a feri țara de armata sovietică.

Desigur că trebuie să distingem între activitatea Partidului Liberal original **Brătianu-Sturdza-Duca** de cel înființat de **Gh. Tătărescu**. Autorii cărții au publicat toată documentația Tătărescu, din care se vede că el a încercat să transmită punctul său de vedere, dar fără succes, atât **M.S. Regelui Mihai**, cât și lui **Dinu Brătianu** sau **Iuliu Maniu** despre oportunitatea colaborării cu *guvernul Groza*. În ciuda intențiilor sale, în cele din urmă, a fost arestat în 1948 chiar de comuniștii pe care i-a susținut.

Multe merite trecute ale **PNL** erau bazate pe doctrina și principiile sale liberale, și anume: a) democrație bazată pe progres și ordine; b) libertate; c) proprietatea individuală; c) drepturi egale minorităților etc. Ideea liberalismului a început în timpul feudalismului fanariot al Principatelor, apoi, exercitând influența sa în toate domeniile prin doctrina *Prin noi înșine* (la care a contribuit **Vintilă Brătianu**), cu stimularea forțelor naționale interne în economie, reformă agrară în beneficiul țărănimii, finanțe cu bănci rurale și dezvoltarea capitalului, comerț, industrie, taxe și impozite desființate pentru țărani, refacerea armatei cu mijloace de apărare, educație, descentralizare a birocrăției, aportul Consiliului Legislativ înaintea de supunerea legislației Parlamentului, inamovibilitatea judecătorească sau legi electorale etc.

Întotdeauna istoria dispune după voia sa, astfel au urmat vicisitudinile timpului după 6 martie 1945, când ideologia comunistă impusă de URSS a preluat puterea. Atunci, *Partidul Liberal* tradițional a fost forțat să-și înceteze activitatea odată cu arestarea majorității liberalilor și a țărăniștilor sau a altor intelectuali, mulți murind

în închisorile politice, ca cea de la Sighet sau Ajud, printre altele. Liberalismul a dispărut pentru o lungă perioadă de vreme, când țara a fost străbătută de dezastrul utopiei comuniste cu partidul său unic PCR.

Vreau să adaug, ceea ce nu este în carte, că, după 1990, partidele istorice au revenit în politică, iar în perioada 1996-2000 cele trei partide – **PNT**, **PNL** și **PSDR** a lui **Sergiu Cunescu** – au participat, cu alte trei partide – în cadrul **Convenției Democratice Române – CDR**, președinte **Corneliu Coposu** –, când **Vintilică Brătianu** (fiul lui **Vintilă Brătianu** și al **Lyei Stolojan**, Stolojan fiind de multe ori ministru în guvernele Brătianu) a fost președintele PNL.

Mă întreb dacă publicarea în 2020 a unei cărți despre liberalismul românesc este o coincidență sau nu, deoarece cercetarea subiectului cu documentația respectivă a fost începută cu mult timp înainte de neașteptata inițiativă a **Partidului Național Liberal – PNL** de a reveni, în noiembrie 2019, la conducerea politică a României. Răspunsul rămâne la latitudinea fiecărui cititor.

Din punctul meu de vedere cred că este o coincidență fericită, deoarece autorii oferă cititorilor acum, în 2020, informații despre trecutele beneficii aduse de **PNL**, tocmai la momentul cel mai oportun, când prim-ministrul și președintele **PNL**, domnul **Ludovic Orban**, a reușit să preia, la 19 noiembrie 2019, puterea guvernamentală după mai multe guvernări socialiste.

În concluzie, ca descendentă a unei familii cu personaje liberale, a străbunicului meu **Constantin Vrăbiescu**, fost deputat în **Divanul ad hoc** în 1857 (coleg cu **I.C. Brătianu**), deputat liberal de Dolj în Parlamentul României (coleg cu **Eugen Carada**), a unchiului meu **Iulian Vrăbiescu**, fost primar al Craiovei, prefect de Dolj și senator de Dolj al Partidului Liberal și a îndepărtatului văr **Vintilică Brătianu** (fiul lui **Vintilă Brătianu** și nepot al **Olgăi Stolojan** născută **Vrăbiescu**), președinte **PNL** – 1996-2000 – nu pot decât să mulțumesc autorilor – dl **Alexandru Cristian**, dl **Eugen Stănescu**

și dna **Julia Stănescu** –, atât pentru alegerea subiectului, cât și pentru strădania obținerii informațiilor necesare pentru publicarea și distribuirea acestei cărți prin țară. Aceasta va contribui acum, în 2020, la formarea opiniei publice, necesară cetățenilor tocmai la un moment care poate avea consecințe importante în vederea readucerii încrederii cetățenilor – sau eventual al viitorilor votanți – în **Partidul Național Liberal**, după o lungă și nefericită întrerupere.

În afară de cele spuse mai sus, citind cartea, mi-am adus aminte de emoția simțită la vârsta de 6 ani la auzul asasinării primului-ministru al țării, **I.G. Duca**, sau plăcerea să reîntâlnesc în scris enorm de multe personalități politice despre care auzeam acasă păreriile tatălui și unchiului meu, **George** și **Nicolae Vrăbiescu**, educați și ei la Paris, fie cu cuvinte de laudă, fie de oprobriu, păreri care după atâția ani s-a adeverit a rămâne, din punctul meu de vedere, corecte și azi.

12 ianuarie 2020
Statele Unite ale Americii

Simona Maria Vrăbiescu Kleckner